

15. Михайловский А. П. Особенности двигательной деятельности инвалидов с последствиями ДЦП /А. П. Михайловский // Организационные аспекты физической культуры и спорта на Дальнем Востоке : материалы регион. науч.-практ. конф. – Благовещенск : Изд-во БГПУ, 2010. – С. 106–112.
16. Мудрік В. І. Міжнародні засади формування соціально-правового ставлення до умов життя, реабілітації та спорту інвалідів / В. І. Мудрік // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними : зб. наук. ст. з проблем фіз. виховання і спорту та фіз. реабілітації неповносправних. – Л. : Кварт, 2005. – С. 34–42.
17. Мухін В. М. Застосування іпотерапії в комплексі відновних заходів осіб з церебральним паралічем / В. М. Мухін, Е. В. Макарова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2009. – № 2. – С. 107–109.
18. Національна доповідь "Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні" на виконання Указу Президента України від 18.12.2007 р. №1228/2007 "Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями" та доручення Кабінету Міністрів України від 24.06.2009 р. №2700/3-09.
19. Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь. Міністерство праці та соціальної політики. – Київ, 2008. – 200 с.
20. Романов П. В. Политика инвалидности: социальное гражданство инвалидов в современной России / П. В. Романов, Е. Р. Ярская-Смирнова. – Саратов : Научная книга, 2006. – 260 с.
21. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. / П. М. Таланчук, К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна. – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с.

УДК 379.843:373.24

Максименко Л. М.

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

РОЛЬ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 5-ТИ І 6-ТИ РОКІВ У ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті зроблено спробу переосмислення впливу рекреаційних технологій на організм дітей 5-ти і 6-ти років у дошкільних закладах освіти, теоретично їх обґрунтовано; акцентовано увагу на принципово важливі аспекти гармонійного розвитку дошкільнят у навчально-виховних закладах освіти.

Ключові слова: рекреація, фізична активність, дошкільний вік, фізичний, мовленнєвий розвиток, пізнавальні процеси, художньо-естетичні здібності.

Максименко Л. М. Роль рекреационных технологий у формуванні гармонічного розвитку дітей 5-ти і 6-ти років в дошкільних навчальних закладах. В статті зроблено спробу переосмислення впливу рекреационних технологій на гармонічне розвиток дітей 5-ти і 6-ти років в дошкільних навчальних закладах, теоретично їх обґрунтовано; акцентовано увагу на принципово важливі аспекти навчально-виховної роботи.

Ключевые слова: рекреация, физическая активность, дошкольный возраст, физическое, речевое развитие, познавательные процессы, художественно-эстетические способности.

Maksimenko L.M. Role of the recreational technologies in shaping the harmonious development of children 5 and 6 years old in pre-school institutions. In the article it is made the attempt to rethink the effect of recreational technologies on the organism of 5- and 6-years old children in pre-school institutions, it is made the theoretical substantiation; The attention is accented on the important aspects of the harmonious development of preschool children in educational institutions.

Key words: recreation, physical activity, preschool age, physical, speech development, cognitive processes, artistic and aesthetic abilities

Постановка проблеми. В епоху новітнього часу в Україні посилюється увага суспільства до вирішення проблем формування особистості, її своєчасного фізичного і психічного розвитку, стимулювання творчої активності. Особливого значення ці проблеми набувають у системі навчання і виховання дітей дошкільного віку. Високі вимоги суспільного життя не дають змоги уникнути збільшення інформаційного

навантаження й ускладнення навчальних програм для дітей дошкільного віку. У зв'язку з цим необхідно забезпечити такі педагогічні умови, які б дозволили підготувати дитину до підвищених інтелектуальних навантажень і при цьому не зменшувати обсяг її рухової активності [8, с. 3; 5, с. 41]. На наш погляд, доцільним є застосування інтегрованого підходу, що дозволив би компетентно реалізовувати завдання гармонійного розвитку дітей 5-ти і 6-ти років в дошкільних закладах освіти.

Пошуку засобів підвищення ефективності фізичного виховання в дошкільних закладах присвячено багато наукових праць. Організаційно-педагогічні й методологічні аспекти фізичного виховання дошкільників викладено у дослідженнях Поліщука В. В. [8], Круцевич Т. Ю. [5]; диференційованому фізичному вихованню в дошкільних закладах присвячено дослідження Подоляки А. С. [7], Костюк Н. [4], Дуднік Н. [2].

Разом із тим низка дослідників відзначають (Кузьміна С. [6], Лосик Е. [3] та ін.) доцільність застосування такої системи навчання, яка передбачає всебічний розвиток дитини.

Мета – встановити позитивний вплив рекреаційних технологій на організм дітей 5-ти і 6-ти років, довести необхідність їх застосування в дошкільних закладах освіти.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

1. Охарактеризувати роль рекреаційних технологій в дошкільних закладах освіти.
2. Проаналізувати фактори, що формують гармонійний розвиток дітей 5-ти і 6-ти років.
3. Зробити відповідні висновки на основі проведеного теоретичного дослідження.

Основний матеріал. Сучасний педагог повинен мати змогу працювати по-новому, він повинен підвищувати свій рівень фахової компетенції та особистісного креативного потенціалу, займатися самоосвітою. Вихователь має не лише орієнтуватися у сучасних досягненнях дошкільної освіти, а й впроваджувати провідні та інноваційні ідеї у сфері гармонійного розвитку дітей. Важливим чинником рекреаційної діяльності вихователя є усвідомлення ним, того що кожна освітня технологія має містити в собі розвиваючий аспект [6]. На цьому робиться акцент у державних базових програмах розвитку дітей дошкільного віку «Я у світі», «Впевнений старт». У документах зазначено, що в дитячих дошкільних закладах освіти необхідним є створення сприятливих умов для гармонійного розвитку, а саме збереження фізичного, психічного (інтелектуального та емоційного), духовного (морального) і соціального здоров'я. Для реалізації вітчизняних документів доцільним вбачаємо застосування рекреаційних технологій, які б здійснювали вплив на розвиток фізичних, пізнавальних, мовленнєвих, естетичних здібностей.

Так, розвиваючи основні фізичні якості дітей (силу, швидкість, гнучкість, витривалість, спритність), вихователі повинні проводити регулярно ранкову гігієнічну гімнастику та гімнастику після денного сну, фізкультхвилинки, прогулянки на свіжому повітрі, залучати дітей до прибирання інвентарю, зацікавлювати дошкільнят до самостійних занять на природі, організації рухливих ігор чи їх елементів під час прогулянок, ігор спортивного характеру (естафети, бадмінтон, футбол тощо). Під час фізичної активності діти потребують уваги і турботи дорослих, співробітництва з ними й однолітками для об'єднання і досягнення спільної мети. У команді дошкільнята обмінюються інформацією, планують свої дії, координують діяльність, домовляючись з іншими та обґрунтовуючи власну думку. Під час таких занять діти поводяться впевненіше, намагаються вирішувати різні завдання самостійно, без допомоги дорослих [1, 204]. Отже, рекреаційні технології стимулюють фізичну активність дітей 5-ти і 6-ти років і дозволяють їм формувати уявлення про своє тіло, необхідність турбуватися і зберігати власне здоров'я, сприяють опануванню життєво необхідними рухами: ходьбою, бігом, стрибками, лазінням, метанням тощо; збільшують обсяги рухових навичок та вмінь за рахунок розучування спортивних вправ та ігор з елементами спорту [9].

Рекреаційні технології відіграють значну роль у формуванні пізнавальних процесів (уяви, мислення, пам'яті), але для того щоб у дитини з'явилося бажання що-небудь самостійно пізнавати, необхідно створювати певне предметно-розвиваюче середовище. У навчально-виховному процесі повинні використовуватися найрізноманітніші, захоплюючі для дошкільнят методи і прийоми: ігри, імітаційні вправи, бесіди, використання наочності, розповіді-загадки, проблемні ситуації, елементи вікторини [3]. Уява дитини у значній мірі формується під час застосування рекреаційних технологій, перетворення дійсності виникає не лише шляхом комбінування, а й за допомогою надання предметам нових властивостей, тобто вона уже здатна уявляти, створювати образи тих предметів і явищ, яких вона безпосередньо не бачила.

Сформувавшись у грі, уява переходить і в інші види діяльності дітей (малювання, створення казок, віршиків) [2, с. 234]. Рекреаційні технології забезпечують засвоєння дітьми 5-ти і 6-ти років засобів і способів розумових дій, впливаючи на процеси мислення, без яких взагалі неможлива діяльність (планування та організація діяльності, сприйняття інформації, оцінка та осмислення результатів своїх дій і т.д.). Зміст технологій слід направляти на навчання дітей способам аналізу, способам планування та організації перетворювальної діяльності. Суттєву роль відіграє характер фізичних дій, зокрема, дії обстежуваного характеру дозволяють отримати знання про зовнішні властивості предмета, дії експериментального характеру – виявити приховані зв'язки об'єктів, «неясні» знання зробити зрозумілими і усвідомленими; дії моделюючого характеру – осмислити структуру предметів, зв'язки і відносини в ній, дії алгоритмічного характеру – вибудувати послідовність операцій з предметами [3]. У дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток здатності до запам'ятовування і відтворення. Пам'ять дошкільняти, як правило, має мимовільний характер. Запам'ятовування і пригадування відбуваються незалежно від волі та свідомості, вони реалізуються у діяльності, зумовлюються нею. Найсприятливіші умови для опанування довільного запам'ятовування і відтворення формуються у грі, коли запам'ятовування є умовою виконання дитиною взятої на себе ролі [2, с. 233-234].

Рекреаційні технології передбачають колективну фізичну активність, що перебуває у тісному взаємозв'язку із мовленнєвими процесами дітей. У віці 5-ти і 6-ти років виникає потреба у вмінні висловлюватися, обґрунтовувати власні думки, звертатися із пропозиціями, проханнями тощо, здатності інтонувати мову різних персонажів. Дитина починає усвідомлює важливість уміння правильно говорити для отримання успішного результату своєї діяльності. У процесі фізичної активності діти обмірковують, що і як краще зробити, розмовляють між собою, підраховують кількість влучань у ціль. Усе це сприяє розвитку швидкості мислення та кмітливості, що, в першу чергу, потрібно для розвитку мовлення. Старший дошкільник називає улюблені ігри та заняття, пояснює своє ставлення до них; вживає слова для позначення ігрових ролей та пов'язаних із ними дій; знає та вживає назви іграшок, предметів, матеріалів, знарядь, інвентарю, що їх використовує під час гри; пояснює іншим сюжет та правила гри; показує, уточнює, переконує, агітує, прогнозує, передбачає, пропонує, запитує тощо; вербалізує свої ігрові враження, вживає слова, якими оцінює гру та її результати; активно вживає слова на позначення кількості, усвідомлює важливість уміння правильно говорити для успішної ігрової діяльності [7, с. 28]. Отже, завдяки спілкуванню з однолітками, що передбачаються рекреаційними технологіями, мовлення дітей 5-ти і 6-ти років стає контекстним, незалежним від ситуації спілкування. На основі діалогу між ними зароджується і розвивається нова форма – монолог, за допомогою якого діти діляться з іншими своїми почуттями, думками, коментують власні дії, відтворюють знання про себе і навколишнє оточення.

Рекреаційні технології розвивають художньо-естетичні здібності, а саме у дітей розвивається здатність емоційно сприймати прояви естетичного у світі природи, речей, мистецтва, гри, людських стосунків, виражати свої емоції та почуття в різних видах фізичної активності. Чітке й швидке виконання рухів, погодженість дій під час виконання фізичних вправ, особливо коли вони проводиться під музику, формують естетичні почуття дітей, привчають їх помічати красу рухів. Наприклад, різноманітні шикуння та перешикування в коло, шеренгу, колону вимагають точності рухів, додержання правильної постави, уваги і сприяють розвитку почуття прекрасного. Рухливі, яскраво оформлені спортивним інвентарем ігри, правильна осанка позитивно впливають на естетичне виховання дітей і роблять фізичну діяльність більш захоплюючою, цікавою, змістовною [7, с. 31]. Під час бесід на прогулянках чи екскурсіях дорослий привертає увагу дітей не лише до основного змісту, а й до її емоційного забарвлення, формує особистісну позицію при сприйнятті розповідей. Привчаючи дітей до національної і світової культур, вони вчать бачити, милуватися, захоплюватися мистецтвом. Вихователь продовжує ознайомлювати дошкільнят із різними видами та жанрами образотворчого мистецтва, зокрема, живописом (пейзаж, натюрморт, портрет тощо), скульптурою, архітектурою; підсилює емоційні враження від сприймання художнього образу відповідним поетичним супроводом, казками прислів'ями; сприяє розумінню явищ навколишнього життя, ціннісного ставлення до нього; розвиває чутливість до гармонії кольору та уяви, до форми та об'єму [1, с. 233]. У віці дітей 5-ти і 6-ти років закладається фундамент соціалізації, формується основа для майбутньої шкільної зрілості, а рекреаційні технології допомагають закріпити новоутворення у процесах фізичного,

психічного, соціального розвитку дошкільника, розширюють коло їх спілкування, розвивають сюжетно-рольову гру, урізноманітнюють та ускладнюють за формою і змістом усі види діяльності, сприяють зростанню фізичних можливостей, вдосконаленню мовлення, навичок спілкування. У процесах життєдіяльності для вирішення різних ситуацій, що виникають, важливу роль відіграють наочно-образне мислення, уява, що збагачують дитину зовнішніми формами орієнтовних, пошукових дій, сприяють засвоєнню сенсорних сигналів та наочних моделей. Рекреаційні технології вчать дітей співпереживати, виявляти симпатію, прихильність, поважати старших, цінувати товаришів, тобто розвивають моральні почуття, що зберігаються на протязі всього подальшого життя [1, с. 105-107].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ. На нашу думку, пріоритетним напрямком гармонійного розвитку дітей 5-ти і 6-ти років в дитячих дошкільних закладах освіти є застосування рекреаційних технологій, до складу яких повинні входити основні аспекти: здоровий спосіб життя (охорона, зміцнення здоров'я дітей і формування в них звички до здорового способу життя); психічний розвиток дитини (розвиток основних психічних процесів: мислення, уваги, пам'яті, уяви, сприйняття, мови); формування моральних якостей і рис особистості; освоєння різних видів діяльності (освоєння трудової, ігрової, навчальної, художньої, музичної, рухової діяльності); виховання фізичних якостей і формування комплексу життєво важливих і необхідних практичних умінь і навичок; гуманне відношення до навколишнього світу; розвиток суспільної спрямованості особистості дитини. Проте для реалізації означених напрямів фізкультурно-рекреаційної роботи в дошкільних закладах освіти виникає необхідність в обладнанні фізіотерапевтичного кабінету, масажного кабінету, фізкультурного залу, кімнати психологічного розвантаження, хоча далеко не у всіх дитячих навчально-виховних закладах освіти є змога в такому облаштуванні і це є великою проблемою державного масштабу. Структура рекреаційних технологій повинна будуватися на діагностичній основі. Медична й педагогічна діагностика, скринінг-дослідження дозволяють одержати достовірні дані про фізичний і розумовий розвиток кожної дитини, стан здоров'я, дати прогнози на майбутнє, складати індивідуальні карти оздоровлення [4].

Ми вважаємо, що у процесі застосування рекреаційних технологій здійснюється взаємозв'язок навчання і виховання: формування рухових навичок зумовлює зміну форм і функцій організму дошкільнят, завдяки цьому зміцнюється їхнє здоров'я, поліпшується будова тіла й виховуються належні фізичні якості (спритність, швидкість, сила тощо), одночасно здійснюється моральне, розумове, естетичне, трудове виховання). Правильно підібрані методичні прийоми навчання – результат свідомого та цілеспрямованого педагогічного процесу під керівництвом вихователя. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективним напрямком подальшої роботи вбачаємо дослідження впливу рекреаційних занять на організм дітей із певними нозологіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програму розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / Наук. ред. та упоряд Л. О. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К.:Світлич, 2008. – 430 с.
2. Дуднік Н. Розвиток пізнавальної активності дошкільників / Н. Дуднік // Людинознавчі студії. Педагогіка. – 2001. – Вип. 23. – С. 228-242. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/istud/ped/2011_23/dudnyk.pdf
3. Лосик Е. Воспитание познавательной активности у детей старшего дошкольного возраста: теоретический аспект / Е. Лосик // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2012. – № 24. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2012_24/Pdf/17.pdf
4. Круцевич Т. Зарубіжний досвід організації рекреаційної діяльності дітей в умовах паркових комплексів / Т. Круцевич, Н. Пангелова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 2. – С. 41-43.
5. Кузьміна С. Зміцнення фізичного здоров'я дітей старшого дошкільного віку в процесі використання оздоровчих технологій / С. Кузьміна // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2010. – № 7. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_7/Visnuk7.htm
6. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Жебровський Б. М. Затверджено Наказом Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України від 21.05.12 р. № 604 К. – 2012. – 67 с.